

הפלות

תאריך : דצמבר 2015

העבודה מוגשת בחסות העמותה של

נוער שוחר משפט עברי

הקדמה אישית

הנושא עליו בחרתי לכתוב עבודה זו הינו "הפלות". נושא זה הוא מעניין במיוחד משום שהדעות עליו במשפט העברי לא רבות, אך חלוקות, וגם כיום קיים עליו דיון בשיח הציבורי.

מעצם קיומו בשיח הציבורי – נחשפתי לנושא זה, וכיוון שאני מתעניינת בזכויות נשים, מעמד האישה (למשל בהלכה ובמשפט), והיה ברור לי שהנושא שאבחר יהיה קשור לתחום זה, בחרתי להתמקד בנושא ההפלות המלאכותיות הנוגע לסוגיות אלו, של מעמד האישה וזכויותיה, ומעורר שאלות רבות – האם יש לכל אישה זכות בלעדית על גופה? האם מותר לה בשל זכותה על גופה לקיים החלטות המשפיעות על חיי אחרים? האם לבן הזוג של האישה יש זכות לקחת החלטה כזו? מה נחשב צידוק הולם להפלה, ומה לא? כיצד מתייחסים החוק הישראלי והמשפט העברי להפלה שלא מסיבה רפואית אלא בשל רצון האם בלבד?

כל אלו הן סוגיות מעניינות שהעבודה נותנת לי הזדמנות לחקור אותן ממספר כיוונים בתחומי המשפט – בתחום ההלכה, הרפואה, המשפט, ולהסיק מסקנות בנושא ההפלות המלאכותיות מהיבט משפטי, דתי, חברתי ומוסרי.

לסיכום, כיוון שהנושא מעניין לי וחשוב לי, ואני רוצה הזדמנות להתעמק בו וללמוד אותו מכל צדדיו, בחרתי כנושא לעבודה.

תוכן העניינים

5		מבוא
6	רקע לנושא	פרק שני
11	חקיקה בנושא הפלות מלאכותיות	פרק שלישי
16	צידוקים לביצוע הפלות מלאכותיות	פרק רביעי
19	סיכום	פרק חמישי
23		ביבליוגרפיה
		נספחים

מבוא

עבודה זו תעסוק בנושא הפלות מלאכותיות.

מהי הפלה?

"הפלה מוגדרת כהפסקת הריון, קודם שהעובר נעשה בר-קיימא. מבחינה מדעית, כאשר ההפלה מתרחשת לפני 12 שבועות הריון (היינו 12 שבועות מהיום הראשון של המחזור האחרון, שהם 10 שבועות מראשית העיבור, באישה שיש לה מחזור ממוצע) היא מוגדרת כהפלה מוקדמת, וכאשר היא מתרחשת לאחר תאריך זה, ועד 20 שבועות הריון, היא מוגדרת כהפלה מאוחרת." ¹

ישנם שני סוגי הפלות – הפלה טבעית (אובדן ספונטאני של העובר לפני היותו מוכן לחיים חוץ רחמיים) והפלה מלאכותית, שהינה הפסקה יזומה של ההיריון, לפני היות העובר מוכן לחיים חוץ רחמיים. העבודה תסקור את החקיקה בנושא ההפלות המלאכותיות, את הצידוק המוסרי לביצוען ואת הסמכויות להחלטה על הפלה מלאכותית, במשפט הישראלי מול המשפט העברי. הסוגיה העיקרית שתיבדק היא היחס במערכות המשפט כלפי הפלות.

סוגיה זו היא רבת שנים ומקיפה תחומים רבים – רפואה, משפט, הלכה, דמוגרפיה, מוסר, ועוד. היבטים אלו והסוגיה שמעורר נושא זה הביאו אותי לבחור בנושא זה כעבודתי, משום שהוא מעניין מאוד ומעורר שאלות רבות, שהעבודה נתנה לי הזדמנות לחקור.

תוכן העבודה הופק ממקורות מידע שונים, שנאספו כדי לסקור את התופעה ואת השפעת המשפט העברי והישראלי על קיום הפלות מלאכותיות כיום, כגון חוק העונשין בסעיף הרלוונטי להפלות, נתוני משרד הבריאות והלמ"ס בעניין הפלות מלאכותיות בשנים האחרונות, מאמרים בנושא רפואה ומשפט, אנציקלופדיה הלכתית-רפואית, ועוד.

כל אלו מפורטים בביבליוגרפיה ושימשו לחקירה מעמיקה של הנושא ובדיקת היחס אליו מכיוונים שונים.

¹ פרופ' אברהם שטינברג אנציקלופדיה הלכתית רפואית כרך ו' "הפלה"

פרק שני – רקע לנושא

כאמור במבוא לעיל, הפלה מלאכותית היא הפסקה יזומה של הריון, לפני היות העובר מוכן לחיים חוץ רחמיים. כיום במרבית המדינות קיימים חוקים ותקנות בעניין הפלות, הקובעים קני מידה, מגוונים ושונים, בהתייחסות להפלות ואישורן.

רקע רפואי

הריון אורך כ-40 שבועות, וחלוקתו לשלבים/ספירת אורכו היא שבועית, וגיל ההריון² נמדד בשבועות. דרכי ביצוע הפלה משתנות לפי שלב ההריון בו מתבצעת ההפלה.

בשליש הראשון להריון הפלה מלאכותית יכולה להתבצע ע"י:

- תרופה הניתנת דרך הפה (בשלב המוקדם להריון, עד שבוע 3)

- ריקון הרחם באמצעות תהליך הרחבה ולאחר מכן גרידה (באמצעות מכשיר חד המגרד את דפנות הרחם) או שאיבה, באמצעות משאבת ואקום חשמלית. שיטת הריקון מומלצת עד השבוע ה-12 להריון.

בשליש השני להריון הפלה מלאכותית יכולה להתבצע ע"י:

- הרחבה וגרידה (קיים סיכון גבוה יותר אך ניתן להשתמש בשיטה זו עד שבוע 16)

- עירווי תוך רחמי : תהליך של עירווי תמיסה מיוחדת של מי מלח לתוך שק מי השפיר. שיטה זו מתבצעת בשבוע ה-16-22 להריון

- הזרקת פרוסטגלנדין (הורמון הגורם להתכווצות הרחם ומופרש בצורה טבעית לקראת הלידה) לשק מי השפיר.

הפלה מלאכותית גוררת עימה סיבוכים וסיכונים בריאותיים שונים לאם העובר –מיידים ומאוחרים, ואף יכולה לגרום לתמותת האם. הסיבוכים המידיים כוללים פגיעות פיזיות פנימיות באם, והסיבוכים המאוחרים כוללים סיבוכים נפשיים (מחקרים פסיכיאטריים קובעים כי 10% מהנשים שביצעו הפלה מלאכותית סובלות מבעיות פסיכיאטריות משמעותיות בעקבות ההפלה, וכי 15% - 25% מהנשים שביצעו

² גיל ההריון מקביל לגיל העובר, ונמדד מיום קבלת הוסת האחרונה של האם. הגיל מצוין בשבועות.

הפלה מלאכותית סובלות מבעיות נפשיות כגון חרדה, דיכאון, סיוטי לילה וכו'³ , ובעיות פוריות העלולות להתעורר בעקבות הליך הפלה מלאכותית.

רקע היסטורי

סוגית ההפלות קיימת משחר ההיסטוריה. "ביצוע הפלה מלאכותית, והלבטים המוסריים הנוגעים לבעיה זו - ימיהם כימי אנוש עלי אדמות"⁴

כבר בימי קדם קיימות עדויות לביצוע הפלות, בשתי דרכים מרכזיות:

- דיקור העובר דרך הנרתיק (לרוב ללא הקפדה על סטריליות)

- שימוש באמצעים פרמקולוגיים (תרופתיים) הגורמים לפליטת העובר

שיטות נוספות המתוארות בספרות העתיקה העולמית להפסקת היריון הן בין היתר "חימום חיצוני, פעילות פיזית והרעבה עצמית קיצונית."⁵

למרות השימוש ההיסטורי הנפוץ יחסית בהפלות, מרבית המחקקים והפוסקים – דתיים וחילוניים כאחד - בתרבויות העתיקות אסרו על הפלה כבר מימי קדם. בין אלו שאסרו על הפלות ניתן למצוא את האשורים, ההודים הקדמונים, המצרים הקדמונים ועוד.

היוונים הקדמוניים היו אמביוולנטיים בנוגע להפלות, ואילו המשפט הרומאי התיר הפלות עד המאה השנייה לספירה (מתוך גישה לפיה לאב יש זכויות מוחלטות לגבי משפחתו והעובר הינו חלק מגוף האם, עליו יש לאב זכות החלטה), ולאחר מכן אסרו על הפלות והענישו קשות מבצעי הפלות.

ההפלות הן גם הסוגיה הרפואית הנדונה ביותר בספרות הנוצרית לכל אורך שנותיה, ולמרות שינויים משמעותיים שעברה הנצרות, הגישה הראשונית, של איסור הפלה, נשתמרה עם שינויים קלים לאורך ההיסטוריה (למשל הבחנה ע"פ גיל העובר).

גם כיום מתחוללים עימותים בארצות הברית בין התומכים בגישה הקתולית, האוסרת על הריגת עובר, לבין מצדדי ההפלות התומכים בטענת "זכות האישה על גופה".

³ שטינברג אנציקלופדיה הלכתית רפואית הפלה חלק ג

⁴ שם, חלק א

⁵ הרב ד"ר מרדכי הלפרין הפסקת הריון - היבטים משפטיים, מוסריים והלכתיים רפואה ומשפט גיליון 27

הפלות בישראל

החוק הישראלי מתיר הפלה מלאכותית⁶ במקרים מסוימים לפי תנאים המעוגנים בחוק ויפורטו בפרק השלישי לעבודה זו. ואכן מתקיימות בישראל הפלות מלאכותיות באישור כפי שקבע החוק.

לפי נתוני משרד הבריאות והלמ"ס "בשנת 2013 היו 20,857 פניות של נשים לוועדות להפסקת הריון הפועלות בתוקף החוק ועל פי אישור משרד הבריאות, 20,369 אישורים ו-19,356 הפסקות הריון"⁷, משמע, מתוך כלל הבקשות שהוגשו באותה שנה, התבצעו הפלות ל-98%.

למרות נתונים אלו, "ההנחה המקובלת היא, שעל כל הפלה חוקית מתבצעות שתי הפלות בלתי חוקיות, כך שלמשל בשנת 1980 היו 44,124 הפלות, ובשנת 1987 היו 45,870 הפלות."⁸

נתוני הלמ"ס ומשרד הבריאות מצביעים על כך שחלה ירידה מתמשכת זה מספר שנים בשיעור הפסקות ההריון בישראל. במחצית הראשונה של שנות התשעים נרשמה מגמת ירידה בשיעור הפסקות ההריון, במחצית השנייה השיעור היה יציב יחסית, ומתחילת שנות האלפיים נרשמה שוב מגמת ירידה.⁹

הפלות במשפט העברי

ניתן לראות התייחסות במקורות המשפט העברי הראשוניים, התלמודיים וגם אלו של חכמי דורנו, אך התייחסות זו אינה רחבה והנושא אינו נפוץ.

התורה אינה מתייחסת להריגת עוברים כפשע עצמאי, אלא בעקיפין, כתוצאה אפשרית לקטטה בין אנשים לעניין הריגת עובר והענישה על מעשה זה מובאת בפסוק: "וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון ענוש יענש, כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים. ואם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש"¹⁰

לפי הפירוש בתלמוד, מתייחס האסון המתואר בפסוק לאישה עצמה, משמע אם לא נגרם לה אסון מהפגיעה ורק עובר נהרג- יש לפצות את בעלה בסכום כספי.

⁶ חוק העונשין, התשל"ז 1977, פרק י' סימן ב'

⁷ אגף המידע משרד הבריאות הפסקות הריון על פי החוק 1990-2013 2014

⁸ שטינברג אנציקלופדיה הלכתית רפואית הפלה חלק ג' – הפלות בישראל

⁹ משרד הבריאות הפסקות הריון על פי החוק 1990-2013 ; ראה נספח מס' 1 ונספח מס' 2

¹⁰ שמות, כ"א 22

אם קרה לה האסון – מתה האישה כתוצאה מהפלת העובר, דין מבצע האסון הוא מיתה.¹¹ לאור פירוש זה, אין בתורה דיון בדבר הפלה מלאכותית, יזומה, הנובעת מרצונה של האישה מסיבה כלשהי. אם כן, לפי המקרא, רק הריגת אישה הרה מחייבת את המכה בדיני נפשות.

הבחנה זו, בין הריגת העובר בלבד או גם הריגת העם, עיצבה את התייחסות המשפט העברי לסוגיה זו. ניתן לראות במשנה התייחסות לסוגית ההפלות הנובעת מאותה גישה: "האשה שהיא מקשה לילד, מחתכין את הולד במעיה ומוציאין אותו אברים אברים, מפני שחייה קודמין לחייו. יצא רבו, אין נוגעין בו, שאין דוחין נפש מפני נפש."¹²

אם כן, לפי המשפט העברי, הפלה מותרת ללא סייג וויכוח במצב אחד – כשיש חשש ממשי לחיי האישה ההרה. המשנה מבחינה בין שני מצבים: כל עוד לא יצא רובו של העובר – רוב הגוף או רוב הראש (הפוסקים חלוקים בעניין זה) – מותר לחותכו כדי להציל את האם.

נוסף לזאת, ניתן לקבוע המשפט העברי אינו מתייחס להריגת עובר כאל הריגת ילוד ולא מחשיב הריגת עובר כרצח לכל דבר.

למרות זאת, המשפט העברי אינו מתיר הפלה ללא סיבה רצינית (כמו פגיעה בבריאות האם), ומתייחס לעובר כאל יצור חי, גם אם הריגתו אינה כרצח.

בתלמוד ניתן למצוא את איסור ההפלה נידון בצורה מפורשת בדיני בני נוח, מתוך הפסוק: "שופך דם האדם באדם – דמו ישפך"¹³, רבי ישמעאל מפרש¹⁴: "איזהו אדם שהוא באדם? הוי אומר זה עובר במעי אמו" משמע, הריגת עובר כמוה כהריגת אדם,

והרמב"ם מבאר¹⁵: "בן נח שהרג נפש, אפילו עובר במעי אמו, נהרג עליו" – כלומר, לפי רבי ישמעאל בן נח (לא יהודי) שביצע הפלה חייב מיתה, ומתוך כך פסקה ההלכה.

בנוסף, ספר הזוהר¹⁶ מתייחס לאיסור זה וקובע את הנימוק הדתי אליו – המבצע הפלה "סותר את בניינו של הקב"ה ואת אומנותו" נימוק נוסף שמציאים הפרשנים לאיסור הפלה הוא מניעת הוצאת זרע לבטלה¹⁷.

¹¹ מכילתא דרבי ישמעאל, פרשת משפטים, פרק כ"א, פרשה ח'; משנה, מסכת נזיקין, בבא-קמא דף מ"ב, עמוד א'

¹² משנה, אהלות, ז, ו

¹³ בראשית, ט 6

¹⁴ ברייתא, תלמוד בבלי, סנהדרין נז, ב

¹⁵ רמב"ם, הלכות מלכים, ט', ד'

¹⁶ זוהר, שמות הוצאת ורשה, 1867, דף ג', עמ' ב'

¹⁷ שו"ת חות יאיר, ס' ל"א; זכותא דאברהם, הובא בשו"ת משפטי עוזיאל, ח"ג חחו"מ, ס' מ"ו.

בשו"ת¹⁸ ניתן לראות עוד התייחסות לאיסור ההפלה: "ההורג עובר הוא מחבל ומשחית, שהרי העובר נחשב כירך אמו" – העובר הוא כאיבר מגוף אימו והריגתו היא כמו גרימת חבלה לאם. למרות זאת, הרב אליעזר וולדנברג זצ"ל התיר הפלות במקרה של מחלה של האם או של העובר (טיי זקס, תסמונת דאון וכו'), ולצורך מניעת סבל של העובר (אם יולד ממזר או אם יולד עם מחלה קשה) התיר הפלה, גם אם הסכנה אינה מוגדרת וממשית.¹⁹

פרק שלישי – חקיקה

חקיקה במשפט הישראלי

¹⁸ שו"ת מהרי"ט ח"א סי' צז, ושו"ת צפנת-פענח ח"א סי' נט
¹⁹ ציץ אליעזר ח"ט נא, ב-ג; יג, קב; יד, קא-קב; טו, מג; כא, כט

בעת קום המדינה נהוגה הייתה בממשל שיטה מתירנית, שחלק מהשלכותיה היו גם הריונות בלתי מתוכננים אצל נשים לא נשואות, או אצל נערות. מאידך, גישה זו אפשרה פתיחות מחשבתית, ונהוג היה לבצע הפסקות הריון מסיבות מודרניות ואף פמיניסטיות – רצון האישה, זכות האישה לגופה, וזכותם של בני זוג לתכנן את משפחתם כרצונם ולהביא לעולם צאצאים כשיבחרו בכך, ולא בכפייה וכטעות. גישה זו העמידה את המחוקקים בבעיה – חלק ניכר מההריונות הללו היו של נערות צעירות, שברור לכל שאין הן כשירות, פיזית, נפשית וכלכלית לגדל ילד, ואין זה ברצונן, אך החוק לא התיר הפלות יזומות. הפתרון היה אי-אכיפה של החוק וביצוע של אלפי הפלות יזומות.²⁰

בשנת 1977 נחקק חוק העונשין המתיר הפלות משיקולים חברתיים. אם כן, לפי החוק²¹, ניתן לקבל אישור הפסקת הריון, בתנאים הבאים:

אישור הפסקת הריון קיים רק כאשר ועדה בת שלושה אנשים, שחבריה נקבעו ע"י מנהל בית חולים (מוסד רפואי מוכר הרשום כבית חולים לפי פקודת בריאות העם²²), או, במוסדות רפואיים מוכרים אחרים, שר הבריאות או מי שהסמיך לכך. נכון לשנת 2013, פעילות בישראל 39 ועדות להפסקת הריון²³. על הועדה להיות מורכבת מ:

"(1) רופא מוסמך שהוא בעל תואר מומחה על פי הפקודה ביילוד ובגיניקולוגיה;

(2) רופא מוסמך נוסף שעיסוקו הוא באחד המקצועות הבאים: יילוד וגניקולוגיה, רפואה פנימית, פסיכיאטריה, רפואת משפחה, בריאות הציבור;

(3) אדם הרשום כעובד סוציאלי על פי חוק שירותי הסעד, תשי"ח-1958.

אחד מחברי הועדה לפחות יהיה אשה.²⁴

בהמשך, מפרט החוק אילו על אילו צידוקים יש לאשר את ביצוע ההפלה:

"(1) האשה היא למטה מגיל הנישואין, או מלאו לה ארבעים שנה;

(2) ההריון נובע מיחסים אסורים לפי החוק הפלילי או מיחסי עריות, או שהוא שלא מנישואין;

(3) הוולד עלול להיות בעל מום גופני או נפשי;

²⁰ הלפרין הפסקת הריון - היבטים משפטיים, מוסריים והלכתיים

²¹ חוק העונשין, התשל"ז 1977, פרק י' סימן ב', סעיפים 312-321

²² סעיף 25 לפקודת בריאות העם, 1940

²³ משרד הבריאות הפסקות הריון על פי החוק 1990-2013; ראה נספח מס' 3

²⁴ חוק העונשין, התשל"ז 1977, סעיף 315: "ועדה"

(4) המשך ההריון עלול לסכן את חיי האישה או לגרום לאשה נזק גופני או נפשי;²⁵

נוסף לכך, ע"פ החוק, כדי לבצע הפלה יזומה, על האישה המבקשת לחתום על "הסכמה מודעת" – לאשר כי הסיכונים הנפשיים והגופניים הכרוכים בהפסקת הריון (כפי שפורט בפרק 2, ברקע הרפואי לנושא) ידועים לה²⁶. ראוי לציין כי בשונה מחוקים אחרים, בהם להסכמת קטיין אין כל ערך, החוק בסעיף זה קובע כי הסכמת קטינה אינה כרוכה באישור נציג מטעמה, ובכך נשמרת מטרת החוק – ביצוע הפלות יזומות ומניעת היוולדות עוברים לא רצויים שאין איך לגדלם (נערה קטינה אינה כשירה להיות אם), והתערבות הורית עלולה לפגוע במטרה זו. החוק גם לא מוגבל לגיל הנערה. יש להניח כי " אילו החברה היתה רואה כערך חשוב דווקא את שמירת חיי העובר ואת מניעת ההפלה, ניסוח החוק היה מקבל אופי שונה לחלוטין"²⁷.

את הצורך בהסכמה מודעת מסביר פרופ' אליאב שוחטמן: "ביצוע טיפול רפואי ללא הסכמה מהווה מעשה תקיפה: הוא בגדר עוולת נזיקין במישור הדין האזרחי, ובמישור הדין הפלילי יש בכך משום עבירה. הצורך בקבלת הסכמתו של המטופל נקבע בכמה חוקים. הסכמה מודעת (או "הסכמה מדעת"), היא הסכמה שניתנה לאחר שניתן למטופל המידע הדרוש לגיבוש דעתו ולקבלת החלטה בעניין.²⁸ לפי שוחטמן, " למרות שמו של החוק, אין הוא בא להגן רק על זכויותיהם של חולים, אלא על זכויותיו של כל מי שמבקש טיפול רפואי.²⁹ מקרה בו אדם בריא נדרש לקבלת טיפול רפואי, הוא למשל הפסקת הריון. על אף שהצורך בהסכמה המודעת של האישה עוגן בחוק עוד לפני כן³⁰, חוק זכויות החולה מחזק עניין זה, ובכך בעצם תומך בגישת זכות האישה לגופה וזכות הבחירה שלה, ומונע את האפשרות של ביצוע הפסקת הריון ללא הסכמתה המודעת של האישה.

בנוסף, הדרישה להסכמה מודעת לביצוע הליך רפואי מעוגנת בחוק זכויות החולה: "לא יינתן טיפול רפואי למטופל אלא אם כן נתן לכך המטופל הסכמה מדעת לפי הוראות פרק זה."³¹

כמו כן, החוק אוסר על הועדה לאסור את הפסקת ההיריון של אישה בטרם ניתנה לאותה אישה ההזדמנות להופיע בפניה הועדה ולהסביר עצמה ונימוקה.³² נקודה נוספת הראויה לציין היא כי לבן הזוג (אבי העובר) אין מעמד חוקי בוועדה להפסקת הריון ולא נדרשת הסכמתו להפסקת ההריון.

²⁵ שם, סעיף 316: "אישור", א 4-1

²⁶ שם, סעיף 316: "אישור", ב

²⁷ הלפרין הפסקת הריון - היבטים משפטיים, מוסריים והלכתיים

²⁸ פרופ' אליאב שוחטמן על הסכמה המודעת בהפסקות הריון משפטים, 29 (3): 737-782, ירושלים התשנ"ט 1998

²⁹ שוחטמן על הסכמה המודעת בהפסקות הריון משפטים, 29 (3): 737-782

³⁰ הפסקת הריון מעוגנת בחוק העונשין, התשל"ז 1977, סעיף 316: "אישור", ב; חוק זכויות החולה נחקק בהתשנ"ו, 1996

³¹ חוק זכויות החולה, התשנ"ו 1996, פרק ד, סעיף 13: "הסכמה מדעת לטיפול רפואי", א

³² חוק העונשין, התשל"ז 1977, סעיף 316: "אישור", ג

אם כן, ניתן לראות כי החוק נוקט בגישה המתחשבת באישה וברצונותיה, ולא גורם לה תלות באחרים. למרות זאת, תיקון לחוק משנת 1978, מסייג את אישור הועדה להחלטתו של רופא הנשים המיועד לבצע את ההפלה, כאשר ישנם שיקולי מצפון או שיקול דעת רפואי³³.

מנגד להפסקת הריון באישור, מתייחס החוק לאיסור הפסקת הריון. החוק אוסר על הפסקת הריון: "מי שהפסיק ביודעין הריונה של אשה, בין בטיפול רפואי ובין בדרך אחרת, דינו - מאסר חמש שנים או קנס חמישים אלף לירות."³⁴, אך, בהתאם להפסקת הריון מאושרת שמתיר החוק, פטור מעונש זה רופא שביצע את ההפלה באישור הועדה (כפי שפורט מעלה), ובמוסד רפואי מוכר.³⁵

כפי שצוין בפרק הקודם, ההנחה הרווחת היא שעל כל הפלה חוקית מתרחשת בארץ הפלה בלתי חוקית. במהלך שנות השמונים בוטל הסעיף המאפשר הפלה מסיבה סוציאלית בלבד³⁶ וכתוצאה מכך (1) עלה אחוז ההפלות מסיבת פגיעה בבריאות האישה (2) עלה מספר ההפלות היזומות הבלתי חוקיות, מה ששיקף את המצב בשטח – הצורך בסעיף זה לא עבר מן העולם. למרות זאת, מעולם לא הועמדו לדין רופאים על ביצוע הפלה בניגוד לחוק. ניתן לראות מדיניות זו, של אי העמדה לדין, בפס"ד בת"פ (ב"ש) 3864/97 מדינת ישראל נ' אלאיב ואח'. פס"ד זה לא פורסם³⁷ אך נלמד מהמאמר כי שני רופאים הועמדו לדין לאחר שביצעו הפלה מחוץ לחוק (שהסתיימה במות האישה כעבור מספר ימים, אך לא הוכח קשר סיבתי לנאשמים). באת כוח הנאשמים טענה כי קיימת המלצה של היועץ המשפטי של משרד הבריאות³⁸ שלא להעמיד לדין במקרה כזה אלא אם ההפלה נסתיימה במוות, וכיוון שלא הוכח קשר סיבתי בין הנאשמים לדבר, ולאחר הודאה זו כי לא הואשמו עד כה נאשמים על עבירה זו, החליט השופט שלא להרשיע את הנאשמים וגזר עליהם עבודות שירות בלבד.

חקיקה במשפט העברי

³³ שם, סעיף 318: "הסתייגות מטעמי מצפון או שיקול דעת רפואי [יג/7] ת"ט תשל"ח-1978 "

³⁴ שם, סעיף 313: "איסור הפסקת הריון"

³⁵ חוק העונשין, התשל"ז 1977, סעיף 314: "הפסקת הריון באישור"

³⁶ שם, סעיף 315: "ועדה" א 5

³⁷ הובא במאמרו של פרופ' אליאב שוחטמן, **על דרישת ההסכמה המודעת בהפסקות הריון**, משפטים 29 (3), עמ' 777-737,

בהערה 70, עמ' 763

³⁸ לפי הלפרין, **הפסקת הריון - היבטים משפטיים, מוסריים והלכתיים**, מדובר בטעות וכנראה הכוונה להמלצה ישנה של

היועמ"ש, "שהוא הוא המופקד על אכיפת הדין הפלילי בענייננו"

קיים ויכוח בין פוסקי המשפט העברי על מידת החומרה של איסור הריגת עובר. כאמור בפרק הקודם, אין דין הריגת עובר כדין רצח. למרות זאת, אוסר המשפט העברי על הריגת עובר שלא לצורך – שלא מסיבה רצינית, כגון פגיעה בבריאות האישה. הפוסקים חלוקים בדעותיהם על חומרת האיסור בשל אי-הגדרה ברורה של מתי מוגדר העובר כנפש.

כללים בדבר הריגת עובר והפסקת הריון הם:

- מותר לבצע הפסקת הריון כאשר נשקפת סכנה ממשית לחיי האישה
- על הריגת עובר שלא פגעה באם יש לשלם דמי ולדות³⁹
- גוי (בן נח) שהרג עובר דינו מיתה
- הרה המוצאת להורג: אם החלה ללדת, מחכים עד לסיום הלידה, שכן העובר הוא כבר ישות נפרדת, ואם לאו, מוציאים אותה להורג וגם את העובר.⁴⁰
- ב- 40 הימים הראשונים להריון לא מוגדר העובר כנפש, לפי התלמוד⁴¹ "עד ארבעים יום מיא בעלמא" ולכן מותרת הפסקת ההריון לפי פוסקים רבים⁴²
- מרגע שיצא ראשו של העובר⁴³ או רוב גופו⁴⁴ חל עליו הדין "אין דוחין נפש מפני נפש" ואסור להורגו.
- ליהודי אסור לבצע הפלה לנוכרייה, שכן היא חמורה יותר מהפלה אצל יהודייה.
- כשקיים אישור הפלה, יש לבצעה בשלב המוקדם ביותר האפשרי של ההריון⁴⁵
- עדיף שתבוצע ההפלה ע"י סם ולא ע"י הליך כירורגי.
- במידה והרופא אינו שומר מצוות יש להתייעץ עם רופא נוסף (מבלי ידיעת הקודם). אם הרופא שומר מצוות יש לסמוך על החלטתו⁴⁶.

³⁹ דמי ולדות: מושג חז"ל לתשלום כספי על הריגת עובר, המשולם לבעלה של האישה ההרה

⁴⁰ משנה, מסכת ערכין, פרק ד', א; ערכין, דף ז', א

⁴¹ בבלי, מסכת יבמות, דף ס"ט, ב

⁴² שו"ת שרידי אש, ח"ג ס' קכ"ז

⁴³ לפי גירסת הירושלמי, שבת, יד, ד, וירושלמי עבודה זרה, ב', ב'. וכן משמע מר"ש ורא"ש, משנה אהלות, ז', ו'.

⁴⁴ לפי גירסת המשנה אהלות, ז', ו'.

⁴⁵ לפי 40

⁴⁶ הרב עובדיה יוסף, הפסקת הריון לאור ההלכה, 93-92

פרק רביעי – צידוקים לביצוע הפלה

צידוקים לביצוע הפלה במשפט הישראלי

כפי שתואר בפרק הקודם, החוק בישראל⁴⁸ מתיר הפלה מארבע סיבות, ובעבר התיר גם מסיבה חמישית – סיבה סוציאלית, אך זו בוטלה בתיקון לחוק.

אם כן, הצידוקים שנותן המשפט הישראלי לביצוע הפלה הם:

כאשר האשה מתחת לגיל נישואים, או בת מעל ארבעים. צידוק שני הוא כאשר ההיריון נובע מיחסים

⁴⁷ שו"ת ציץ אליעזר, ח"ט, ס' נ"א, שער ג'; שו"ת שאילת ישורון, ח"א, ס' ל"ט
⁴⁸ חוק העונשין, התשל"ז 1977, סעיף 316: "אישור", א 4-1

אסורים לפי החוק הפלילי⁴⁹ או מגילויי עריות. בנוסף, גם הריון שלא מנישואין מהווה צידוק לביצוע הפלה. צידוק נוסף הוא כאשר המשך ההריון עלול לסכן את חיי ההרה ולגרום לה נזק – פיזי/נפשי. צידוק אחרון, הוא כאשר הוולד עלול להיוולד עם מום פיזי/נפשי.

צידוק זה בא לידי ביטוי בפס"ד פלוני ואח' נ' עריית ירושלים ואח'⁵⁰. בתביעה זו תבעו קטין ושני הוריו את קופת חולים כללית, בית החולים הדסה בירושלים ורופא אלמוני. שלושת אלו טיפלו באם כשהייתה הרה, וכשנתגלה מום קשה בעובר בשבוע ה- 27 להריון והאם שאלה על ביצוע הפסקת הריון, נענתה כי בשלב כה מתקדם של הריון לא ניתן לבצע הפלה. תשובה זו ניתנה מתוך הנחת הנתבעים כי התובעת משתייכת למגזר החרדי וכפופה למרות רבניו, שלדעתם לא היו מאשרים את הפסקת ההריון. אי לכך, הילד והוריו תובעים פיצויים בגין רשלנות רפואית והולדה בעוולה.

מתוך פסה"ד: הילד אובחן כסובל ממום מולד הידוע בשם Spina Bifida (בעברית: כ"שדרה שסועה"). בשל מום זה, סובל התובע מתסמונות ומהפרעות שונות בתפקוד, פגיעות נוירולוגיות, אורתופדיות ואורולוגיות שונות, כולל: שיתוק חלקי של פלג הגוף התחתון, חולשה בפלג הגוף העליון ואי שליטה על הסוגרים." השופט משה דרורי פסק כי קיים היה במקרה הנ"ל צידוק הכרחי להפלה (ע"פ חוק) ובגלל אי ביצועה והנחות שגויות של הנתבעים נגרמה להורים הולדה בעוולה, וצער רב להם ולבנם, ולכן על הנתבעים לפצות את התובעים, את הקטין (לאחר ניכויים) בסכום של מעל 7.5 מיליון ₪, ואת הוריו בסכום של 880 אלף ₪, בנוסף להוצאות המשפט. הגופים הנתבעים ערערו לביהמ"ש העליון⁵¹, ובהמשך הושגה פשרה מול ביה"ח הדסה וקביעה של ביהמ"ש המחוזי בדבר תשלום הפיצויים לתובעים, שכן תביעתם מוצדקת.

צידוקים לביצוע הפלה במשפט העברי

- סכנת חיים הנשקפת לאם מההריון או מהלידה עצמם⁵²
- כאשר ההריון מחריף מחלות הקודמות להריון (למשל סכרת, מחלות לב וכו') המסכנות את החיי האם
- מחלה של האם שההריון מחריף אך אינה מסכנת את חיי האם⁵³

⁴⁹ שם, סעיפים 345-355

⁵⁰ ת"א 3198/01 פלוני ואח' נ' עריית ירושלים ואח' תק-מח 2008(2) 8941

⁵¹ 5701/08; 5749/08; 5984/08

⁵² לפי משנה, אהלת, ז, ו'

⁵³ שו"ת רב פעלים, ח"א, חאה"ע, ס', ד'; שו"ת תורת חסד, חאה"ע, ס' מ"ב; שו"ת ציץ אליעזר, ח"ו, ס' מ"ח, ועוד.

- ההריון מחיש את מיתת האם (כאשר היא חולה במחלה חשוכת מרפא וקרובה למוות, וההפלה תאפשר לה "חיי שעה" – הארכת החיים)⁵⁴
- מחלה נפשית של האם נגרמת/מוחרפת ע"י ההריון
- מחלה של איבר בודד בגוף האם הנגרמת מההריון
- כאשר המעוברת מאיימת להתאבד אם לא יבצעו בה הפלה
- הריון מחוץ למסגרת הנישואים (עקב זנות, גילוי עריות או אונס) – מניעת ממזרות
- מחלה של האם או תרופות שלוקחת האם עלולות לפגוע בעובר, או מחלות תורשתיות בעובר, שניתן לזהות במהלך ההריון בזכות התפתחות הרפואה. (טיי-זקס, תסמונת דאון וכו')
- מרבית הפוסקים מאשרים הפלה רק במקרה של פיקוח נפש, אך קיימות פסיקות בודדות המתירות הפסקת הריון משיקולים סוציאליים-כלכליים של האישה⁵⁵. דוגמה לכך ניתן לראות בפד"ר הבא, בו אישה שמשפחתה נתפרקה ביצעה הפלה. בפד"ר פלוני נ' פלונית בנושא "האם הפלה מלאכותית גורמת להפסד כתובה"⁵⁶, שניתן בבית הדין האזורי חיפה, קבעו הדיינים הרב יצחק שמואל גמזו, הרב מיכאל בלייכר והרב מאיר קהאן, כי הפלה מלאכותית (לאחר שנעשתה) לא צריכה לשאת בעונש.
- בפד"ר זה, גבר תבע את אשתו לאחר שביצעה הפלה מלאכותית לילדם המשותף, בעקבות בגידת הגבר בה. הגבר תובע גירושין, והאישה הסכימה לכך אך דורשת לקבל את כתובתה על סך 500,000 ₪. הדיינים פסקו כי אין ההפלה מהווה עילה להפסד הכתובה מאחר וההפלה נעשתה לאחר בגידת הבעל בה ועזיבתו את הבית, משמע, לאחר שהתפרק התא המשפחתי – ולאשה לא הייתה עוד חובה להרות. כמו כן, לאור העובדה שלאישה היו 2 הפלות טבעיות קודם להריון זה, מראה כי אין רצונה היה להקים משפחה והוא נפגע עקב בגידת הבעל ולא מתוך זדון, ולכן "אין היא עוברת על דת"⁵⁷ ולכן אין לגרום לה הפסד כתובה.

⁵⁴ שו"ת שאילת ישורון, ח"א, ס' ל"ט דן בשאלה זו לגבי אישה החולה בסרטן הריאות ואישר את ההפלה

⁵⁵ שו"ת ציץ אליעזר, ח"ו, ס' מ"ח.

⁵⁶ פלוני נ' פלונית, ביה"ד האזורי חיפה, 581766/2

⁵⁷ 581766/2

פרק חמישי – סיכום

הפלה היא הפסקת הריון ואובדן העובר לפני היותו בר-קיימא. הפלה יכולה להיות טבעית, ולקרות באופן ספונטאני, או להתבצע בצורה מלאכותית ומתוכננת. הפלה מלאכותית כרוכה בסכנות בריאותיות שונות לאישה ההרה וקיימות דרכים שונות לבצעה.

הפלות הן נושא מעורר מחלוקת משחר ימי ההיסטוריה, כיוון שבמרבית הדתות והתרבויות לא נקבע בבירור האם העובר מוגדר כנפש לכל דבר ולכן הריגתו כמוה כרצח, או שמא הוא לא נפש ואין איסור על הריגתו.

אי לכך, במרבית המדינות המערביות ביצוע הפלה מלאכותית הוא הליך המעוגן בחוק ע"מ להסדיר את ביצועו ולפקח עליו. כל מערכת משפט מתנה צידוקים שונים לביצוע הפלה, והחוק משתנה ממדינה למדינה. בישראל מעוגנת ההפלה המלאכותית בחוק העונשין, ולצורך ביצועה יש לקבל אישור מועדה מיוחדת באחד מהמוסדות הרפואיים המוכרים, מאחד הצידוקים המאושרים בחוק. נכון לשנת 2013, 98% מהבקשות שהוגשו לוועדות אלו אושרו, ונערכו בישראל מעל 19,000 הפלות בשנה זו.

השוואה בין המשפט הישראלי למשפט העברי

ניתן לראות כי המשפט הישראלי **מתיר באופן גורף** הפלות מלאכותיות, ומציב להן תנאים לביצוע- אישור של ועדה מיוחדת, חוות דעת של רופא ואחד מהצידוקים שמציין החוק לביצוע ההפלה – צידוקים רפואיים הנוגעים לסכנות היכולות להיגרם לאם ו/לעובר, צידוקים פליליים – כאשר ההריון נובע מיחסים אסורים ומגילוי עריות, וצידוקים חברתיים-אישיים שם האישה ההרה – כאשר היא מתחת לגיל נישואין, או מעל גיל 40, וכאשר ההריון הוא מחוץ לנישואין.

לעומתו, במשפט העברי הפוסקים **חלוקים בדעותיהם** אודות ההפלה. קיים איסור הפלה ואין אישור גורף לבצע הפלה מלאכותית, אך ישנם מקרים בהם מותר לבצע הפלה מלאכותית מבלי להיענש על כך ומדובר רק במקרים של סכנה ממשית לחיי האם, או שההיריון נגרם מסיבה פסולה (אונס אישה נשואה, גילוי עריות). פוסקים רבים אישרו להפיל עובר שיוולד ממזר כדי למנוע צער לו ולהוריו. בנוסף, קיימים מקרים בודדים בהם המשפט העברי לא רואה בחומרה הפלה שבוצעה מסיבה אישית של האישה – כפי הנראה בפד"ר המופיע בפרק הקודם, בו הדיינים מזכים את האישה בכתובתה למרות שביצעה הפלה, ולמרות שזו נעשתה בניגוד לדעת בעלה, בשל סיבות המקרה הספציפיות. פד"ר זה מצביע על פתיחות יחסית של המשפט העברי כלפי רצון האישה וגישות מתירניות בנוגע להפלות.

למרות זאת, פוסקי המשפט העברי לא מתירים הפלות מלאכותיות בשל רצון האישה כלשעצמו באופן גורף, ורובם אוסרים על כך, בניגוד למשפט הישראלי, המתיר הפלה מסיבות אישיות של האם, למשל- אם היא מעל גיל 40, אם ההיריון הוא מחוץ לנישואין וכו'. אם כן, ניתן להסיק כי צידוקי המשפט העברי חופפים לצידוקי המשפט הישראלי – בעניין בריאות האם והעובר, אך לא מקיפים את כולם, שכן המשפט הישראלי מתיר הפלה גם מסיבות שאינן פגיעה בחיי האם והעובר בלבד. המשפט העברי מתייחס להפלה מלאכותית שלא מסיבה בריאותית או יוצאת דופן כאל עבירה- הוצאת זרע לבטלה, פגיעה בנפש, והתעלמות מדרך האל. לעומתו, במשפט הישראלי ובאופן כללי בדעה הרווחת ברפואה כיום הפלות הן הליך תקין ולגיטימי ואין דינן כרצח נפש.

השפעה של המשפט העברי, שכאמור אינו מתיר הפלה מסיבה חברתית כלכלית לכשלעצמה, ניתן לראות על המשפט הישראלי – בעבר, היה בחוק צידוק נוסף לקיום הפלה מלאכותית, צידוק מסיבה סוציאלית, אך הוא בוטל.

ניתן לראות בפס"ד הנידון בפרק הקודם שילוב של המשפט העברי במשפט הישראלי, כאשר השופט משה דרורי ערך סקירה מקיפה של היתר הפלה במשפט העברי, כיוון שבפס"ד נתבעו גופים רפואיים על שמנעו מאישה הפלה לעובר עם מום קשה, עקב הנחה שהיא שייכת למגזר החרדי ורבניו לא יאשרו ההפלה.

השופט דרורי מסתמך בפס"ד על מקורות בים מהמשפט העברי שהובאו גם בעבודה זו – מאמריו של פרופ' אברהם שטינברג, איסור הריגת עוברים בבני נוח, איזכורים להריגת עובר בתלמוד ובמשנה, עליהם הוא מסתמך כדי להגיע למסקנתו, כי אין כלל אחד ברור האוסר הפלה באופן חד משמעי במשפט העברי, ואין דין הריגת עובר כדין רצח.

דרורי מתמקד ארוכות בהשפעת ההלכה על הפסיקה כדי להביא להחלטה האם איסור ההפלה במקרה זה היה מוצדק או לאו. הוא מצטט, בין היתר, את השופט מנחם אלון⁵⁸, בפס"ד בעניין הלכתי אחר, כמקרה מנחה בעניין דרך השילוב בין ההלכה למשפט הישראלי:

"אכן, כך דרכה ועולמה של הלכה, וכל בעיה או סוגיה העולות לפניו, לרגל מציאות חברתית וסוציאלית משתנה, טעונות הן עיון ודיון מעמיקים בדיניה של ההלכה, בעקרונותיה ובערכיה כדי להביא לכלל פתרון הולם ונכון – באמצעות המקורות היוצרים המצויים בתוך מערכת ההלכה – הן מבחינת פתרון הבעיה העולה והן מבחינת עולמה הרוחני והערכי של מערכת ההלכה. וככל שהנושא הוא עקרוני יותר, ומקיף יותר, צריך שעיון זה ייעשה בעיון מעמיק יותר ואחראי יותר".

אם כן, המסקנה העולה היא כי הדין ההלכתי משפיע על המשפט הישראלי בתחום זה של ההפלה המלאכותית, אך כולל בתוכו מגוון פסיקות ודעות כדי להגיע לפסיקה המתאימה ביותר לפתרון הבעיה ולמצב הספציפי. לכן, לאור הסקירה ההלכתית שערך דרורי ולאור גישתו של התאמת ההלכה למציאות משתנה ורצון לפתירת בעיות על הצד הטוב ביותר, פסק דרורי כי לפי המשפט העברי ההפלה הזו הייתה אמורה לצאת לפועל.

למרות מסקנה זו – כי ניתן לאשר הפלות במקרים מסוימים בהתאם לחוק הישראלי ובלי לעבור על חוקי המשפט העברי, קיימים מקרים בהם חלוקות הדעות בין הרפואה להלכה, וניתן לראות כי המשפט הישראלי לא סר להלכות המשפט העברי. בערעור לביהמ"ש העליון של קופת חולים מאוחדת⁵⁹, בעקבות תביעה של מס' פלונים נגדה שהתקבלה בביהמ"ש המחוזי ירושלים⁶⁰. בתביעה הראשונית, תבעו זוג מהמגזר הדתי רופא שהמליץ להם פעמיים להפסיק היריון, שכן קיים סיכון גבוה להיריון מוקדם היכול לסכן את העובר, ובהתייעצות עם הרב מרדכי אליהו ז"ל הם בחרו שלא לעשות זאת, והעובר נולד בשבוע ה-27 להיריון עם שיתוק מוחין ו100% נכות. הזוג תבע את הרופא בטענה כי לא הסביר להם את המלצתו

⁵⁸ בג"צ 257/89 ענת הופמן נ' הממונה על הכותל המערבי פ"ד מח (2), 265
⁵⁹ 04/11/2014, 7416-12
⁶⁰ 30/08/2012, 5193/03

וביהמ"ש המחוזי קיבל את הטענה. הרופא, באמצעות קופת חולים מאוחדת, עירער לעליון. העליון קיבל את הערעור, והטיל אשם תורם כבד על ההורים, שהתעלמו מהמלצת הרופא, פעמיים, ובחרו לשעות לדעת הרב ולגישת ההלכה והמשפט העברי, ולהסתמך רק על דעתו, ולכן אין הרופא אשם במום של הולד ואין הוא נושא אחריות למקרה ואין לו אשמת רשלנות.

אם כן, במקרה זה ניתן לראות חוסר חיבור בין המשפט העברי – שאסר על ההפלה, לבין המשפט הישראלי – שלדידו ההפלה הייתה הכרחית וחוקית, ולכן אי ביצועה, שנגרם עקב פסיקת רב, לא יכול להטיל אחריות פלילית על הרופא ועל מערכת הבריאות הכפופה למשפט הישראלי. ניתן לראות במקרה זה הדגמה להשוואה בין הצידוקים הניתנים להפלה בשתי מערכות המשפט – המשפט העברי לא התיר הפלה בשל נזק העלול להיגרם לעובר, ואילו המשפט הישראלי התיר הפלה זו.

אם כן, עולה מן העבודה כי סוגיית ההפלות, על אף היותה מעוגנת בחוק, עדיין נתונה במחלוקת, במיוחד במדינת ישראל – ניתן לראות כי במקרים מסוימים ההלכה מתירה את ההפלה, ובכך תואמת את המשפט הישראלי, ואילו במקרים אחרים לאו. ניתן להסיק כי דרוש דיון חכמים מעמיק בסוגיה זו בתחום המשפט העברי, שאין בו החלטה ברורה וגורפת בעניין מתי מותר לבצע הפלה ומתי לא, ויש לשאוף לתיאום בין מערכת המשפט הישראלי למשפט העברי, במקרים של זוגות מהמגזר הדתי.

ההפלה המלאכותית במשפט הישראלי לא תואמת להלכה ולכן "מתאימה" למגזרים שאינם שומרי מצוות, וטוב שכך- אין סיבה לכפות הלכות דתיות על מי שאינו מאמין בהן ואינן מנחות את חייו, אך יש לדאוג כי לאלו שההלכה משפיעה על החלטותיהם יהיה פתרון הולם ולא ישנו מקרים כמו שהוצגו בפסקי הדין בעבודה- בהם תפיסה מעוותת של ההפלה במשפט העברי פוגעת באופציית ההפלה של אישה, או להפך – חוות דעת הלכתית מתנגשת עם חוות דעת רפואית ועם החוק הישראלי.

ביבליוגרפיה

חקיקה

פקודת בריאות העם, 1940
חוק העונשין, התשל"ז 1977
חוק זכויות החולה, התשנ"ו 1996

פסיקה

בג"צ
257/89 ענת הופמן נ' הממונה על הכותל המערבי פ"ד מח (2) 265
מחוזי
ת"א 3198/01 פלוני ואח' נ' עריית ירושלים ואח' תק-מח (2) 8941
אזורי
581766/2 פלוני נ' פלונית
עליון
ע"א 7416-12 קופת חולים מאוחדת נ' פלוני ואח'

ספרות מחקר

ספרים

פרופ' שטינברג אברהם, אנציקלופדיה הלכתית רפואית, כרך ו', 1996
www.daat.ac.il/daat/refua/encyc/hapala.htm

מאמרים

הרב ד"ר הלפרין מרדכי, הפסקת הריון - היבטים משפטיים, מוסריים והלכתיים, רפואה ומשפט: 27-84, 2002, 90

הרב יוסף עובדיה, הפסקת הריון לאור ההלכה, עמ' 92-93, תשל"ד
98.131.138.124/articles/ASSIA/ASSIA1/R001078.asp

פרופ' סינקלר דניאל, הפלה – בחינה משפטית, משרד המשפטים פרשת משפטים גיליון מס' 195, תשס"ה
www.daat.ac.il/encyclopedia/value.asp?id1=834

פרופ' שוחטמן אליאב, על ההסכמה המודעת בהפסקות הריון, משפטים, 29 (3): 737-782, 1998

פרופ' שטינברג אברהם, הפלה מלאכותית לאור ההלכה

articles/ASSIA/ASSIA1/R001107.asp/98.131.138.124

אגף המידע משרד הבריאות, הפסקת הריון על פי החוק 1990-2013, 2014

www.health.gov.il/publicationsfiles/preg1990_2013.pdf

משפט עברי

מקרא

בראשית, ט 6

שמות, כ"א 22

ספרות הפסיקה

בבלי, ברייתא, סנהדרין נו, ב

בבלי, יבמות, דף ס"ט, ב

בבלי, ערכין, דף ז', א

זוהר, שמות הוצאת ורשה, 1867, דף ג', עמ' ב'

מכילתא דרבי ישמעאל, פרשת משפטים, פרק כ"א, פרשה ח'

משנה, אהלות, ז, ו

משנה, נזיקין, בבא-קמא, דף מ"ב, עמוד א'

משנה, ערכין, פרק א', ד

רמב"ם, הלכות מלכים, ט', ד'

ספרות השו"ת

שו"ת חות יאיר, סי' ל"א ; זכותא דאברהם

שו"ת מהרי"ט ח"א סי' צז, ושו"ת צפנת-פענח ח"א סי' נט

שו"ת משפטי עוזיאל, ח"ג חח"מ, סי' מ"ו

שו"ת ציץ אליעזר, ח"ו, סי' מ"ח ; ח"ט, סי' נ"א, שער ג' ; ח"ט נא, ב-ג ; יג, קב ; יד, קא-קב ; טו, מג ; כא

שו"ת רב פעלים, ח"א, חאה"ע, סי' ד'

שו"ת שאילת ישורון, ח"א, סי' ל"ט

שו"ת תורת חסד, חאה"ע, סי' מ"ב